

“Dünyayı laboratuvar olarak görüyordu”

Mimar, içmimar, mobilya-aksesuar-dekor tasarımcısı, endüstri ürünleri tasarımcısı, fotoğrafçı, sinemacı, ses ve görüntü uzmanı, ressam, heykeltıraş, eğitmen, yazar... Pek çok sıfatla tanımlayabildiğimiz Yılmaz Zenger, kapsamlı bir arşiv sergisiyle Studio-X İstanbul ve Salt Galata'da hemen hemen her yönüyle ele alınıyor.



Yılmaz Zenger

PELİN ÖZGEN PİKER
pozgen@gmail.com

Geçtiğimiz aylarda kaybettiğimiz, Türkiye'nin mimarlık ve tasarım dünyasının mihenk taşlarından sayılan Yılmaz Zenger'in sergisi 16 Kasım itibarı ile Stüdyo X'te başladı. Sergi ve paralelindeki arşivleme çalışması küratör Pelin Derviş tarafından Yılmaz Zenger'in dünyasına girmek için atılmış bir ilk adım olarak ele alınmış. Aslında Zenger vefat etmeden önce başlayan bu süreç, onun işaret ettiği kişilerin katkılarıyla gelişmiş. Mimarlar, içmimarlar, tasarımcılar, fotoğrafçılar, sanatçılar, sanat danışmanları, malzeme, üretim ve sağlık sektöründen profesyoneller, reklamcılar, yayıncılar, işverenler, akademisyenler, öğrencileri, ailesi ve ustabaşısı –bir başka deyişle yol arkadaşları– onun üretimini ve düşünce dünyasını yansıtan bireyler olarak devreye girip; sözleri, yazıları, arşivleriyle dokümantasyon ve belgeme sürecine katkı vermişler.

Araştırmacının erişimine açmak hedefiyle Yılmaz Zenger'in kendi arşivi üzerinde de çalışılmaya başlanmış. Süreli yayımlar başta olmak üzere literatür taraması yapılmış.

Sergi, SALT Araştırma Mimarlık ve Tasarım Arşivi kapsamında yürütülen arşiv çalışması paralelinde, Kalebodur'un desteğiyle Studio-X İstanbul tarafından hazırlandı. Arşiv çalışması tamamlandığında Yılmaz Zenger Arşivi çevrimiçi erişime açılacak. Yılmaz Zenger'in işlerinden bir başka seçki de SALT Galata'da sergileniyor.

15 Şubat'a kadar gezilebilen serginin küratörü Pelin Derviş'e serginin nasıl geliştiğini ve Yılmaz Zenger'i, hayata bakışını, tasarım dünyasını sorduk.

Sergi fikrinin nasıl doğduğunu sizden dinleyebilir miyiz? Nasıl bu serginin küratörü oldunuz?

Konuyu başlatan iki düşünce vardı. Bunlardan biri, Yılmaz Zenger'in yapıtlarının yer alacağı bir ticari sergi düzenleme isteği; o dönem Zenger'in işlerinin tanıtımını üstlenen Mahmut Nüvit Doksatlı aracılığıyla böyle bir arayış başlamış. Diğeri ise Zenger'in dostları Korhan Gümüş ile Asu Aksoy'un onun çok geniş yelpazedeki düşünce ve üretim dünyasını yansıtacak bir sergi yapma düşüncesi. Kısacası konu, adımı andığım kişilerin, Yılmaz Zenger için bir çalışmanın en kısa sürede ne zaman ve nerede, hangi kapsamda olabileceğini araştırmalarıyla başladı. Bu haber bana iki kanaldan, SALT'tan ve Studio-X İstanbul'dan geldi, Yılmaz Bey'in kötüleşen sağlık durumu bilgisiyle birlikte. Burada sözünü ettiğim aktörler ve kurumlardan Meriç Öner, Melis Cankara ve Selva Gürdoğan ile bir araya geldik, Mayıs ayının ikinci

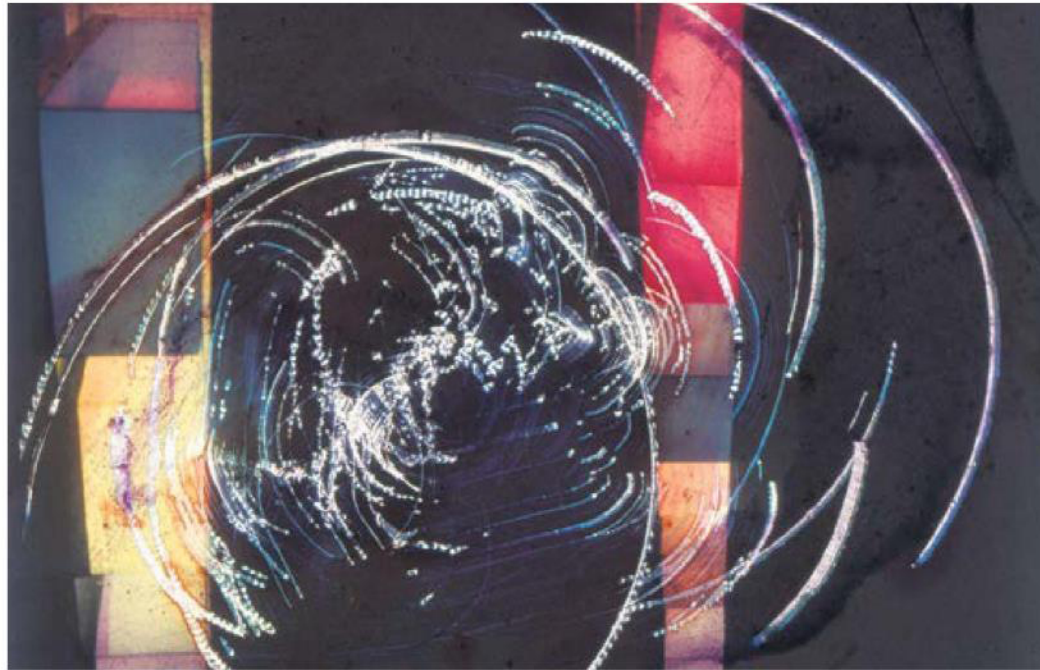
yarısında. Yılmaz Zenger için bir sergi yapmak, evet çok değerli, ama ötesi de gerekliydi. Çünkü o, çok yönlü düşünce yapısı ve üretim profiliyle yakından incelenmesi, üretimleri dokümantasyon edilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken bir figür olarak duruyordu karşımızda; üstelik de bu çalışmayı çok kısa sürede başlatmamız ve sergiyi de yine çok kısa sürede sonuçlandırmamız gerekiyordu.

SALT ve Studio-X'in buluşması nasıl gerçekleşti?

Kurumlar kendi olanakları içinde bu konuya öncelikli yer açtılar: Studio-X İstanbul sergi için, SALT arşiv için. Benim özel ilgi alanım Türkiye'deki 20. yüzyıl mimarlığının dokümantasyonu üzerine, bu ilgi tasarım dünyasını da kapsıyor. SALT Araştırma Mimarlık ve Tasarım Arşivi'nin tohumunu atan kişilerden biriyim. Yılmaz Zenger ise benim için 1990'lardan beri tanıdığım, merakla takip ettiğim ve bir gün onun üretimleri üzerine çalışmayı çok istediğim bir kişiydi. Dolayısıyla, çalışmayı bu bakışla üstlenmekte tereddüt etmedim. Bu noktada önemli olan Yılmaz Bey'in ne düşündüğü idi. Hemen onunla bir toplantı yaptık. Onun da en önemseddiği konu üretimlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasıydı, bu sürecin başlıyor olmasından karşılıklı çok mutlu olduk. Şunu da söylemem gerekir, ne kadar ağır

“Arşiv ve sergi çalışmasını paralel yürütmeye çalıştık Yılmaz Bey ile. Yaptıklarının belgelenmesi ikimiz için de birinci sıradaydı. Ancak çok geniş ve karışık arşivinin içinden sergiye süzeceğimiz özü çıkarmak zorlu bir işti. Her zaman olduğu gibi büyük bir tutkuyla her şeyi anlatmak istiyor ama giderek azalan enerjisi bu isteğini dizginliyordu. Yine de şimdi dönüp bakışta kısa zamanda çok önemli notlar aldığımızı görüyorum.”

bir sorumluluk altına girdiğimin, ne yapılsa az olacağının farkındaydım, öte yandan bunun bir başlangıç teşkil ettiğini, hâlâ birlikteyken bir yol alma şansız olduğumu biliyor ve bunu değerlendirmeyi önemsiyordum. Dolayısıyla sergiyi, onun dünyasını anlamaya çalışmak, arşivinin ana hatlarını belirlemek için bir araç ya da fırsat ve bir motivasyon unsuru olarak gördüm. Kalebodur'un



1962-1963 yılları arasında Yılmaz Zenger ILFORD'da, ILFO CHROME'un emisyon araştırma çalışmalarına katıldı. 1965-1966 yılları arasında İTÜ'de Foto Film Merkezi'ni kurdu ve başkanlığını yaptı; hayatı boyunca görüntü dili ve teknolojinin geleceği konularında yazı ve konferanslar üretti, dersler verdi. Fotoğrafın kimyasına ve kuramına duyduğu ilgiyi kendi fotoğraf çalışmalarına da yansıttı. Fotoğraf: Yılmaz Zenger, Kaynak: Yılmaz Zenger Arşivi

hemen başlangıçta devreye giren katkısı da değerliydi. Çalışma böyle başladı.

Yılmaz Zenger'i sizin kelimelerinizle tanıyabilir miyiz?

Yılmaz Zenger, sanki dünyayı bir laboratuvar, aynı zamanda da bir oyun alanı olarak gören biri. Problem tespit etme ve çözüme özelliği, onun tasarımcı kimliğiyle bağlantılı değil sadece, bu onun için adeta yaşamının mottosu. Hem kuramla hem de maddi dünyayla yakından ilgili. Zenger'in, “Teoriyi bilmek önemli; teoriyi bilerseniz her şeyi çözersiniz” sözü onun düşünsel ve materyal üretiminin, iletişim şeklinin asal parçası. Coşkun bir karakter, bunu sadece sevincinde veya öfkesinde görmezsiniz; yaşamın her meselesini birbirleriyle ilişkilendiren, bilgiyi örgüleyen, bunu da büyük bir coşkuyla yaşayan biri Zenger. Bu coşku eğitmen kimliğiyle de birleşiyor; bir okul kapsamında olsun veya olmasın; iletişim kurduğu herkes ile zengin bilgi birikimini cömertçe paylaşıyor. Bir bilim insanının düşünce yapısına sahip olduğunu söylemek doğru olur. Malzemenin doğası ve teknolojiye duyduğu ilgiyi hem üretimine hem de söylemine taşıyan biri Yılmaz Zenger. Bir başka belirgin özelliği de bozuk sistemlere muhalif duruşu. Bunu üniversitedeki ilk mimari projesinden itibaren yaşamının her noktasında izleyebiliriz. Onu kent hakkı savunucusu olarak görmemiz de bundan kaynaklanıyor.

Serginin içeriğinden bahsedebilir misiniz?

Arşiv ve sergi çalışmasını paralel yürütmeye başladık Yılmaz Bey ile. Yaptıklarının belgelenmesi ikimiz için de birinci sıradaydı. Ancak çok geniş ve karışık arşivinin içinden sergiye süzeceğimiz özü çıkarmak zorlu bir işti. Her zaman olduğu gibi büyük bir tutkuyla her şeyi anlatmak istiyor ama giderek azalan enerjisi bu isteğini dizginliyordu. Yine de şimdi dönüp bakışta kısa zamanda çok önemli notlar aldığımızı görüyorum. Bir noktada bir liste hazırlayıp verdim bana. Bu liste onunla işbirliği yapmış kişilerden bir seçki; aralarında sanatçılar, mimarlar, tasarımcılar, işverenler ve öğrencilerinin olduğu. Yılmaz Bey her birinin hangi konuda bilgi ve belge sağlayabileceği notunu da verdi. Bu kişilerin çoğuyla kısa video veya ses kayıtları yapmaya, bu mümkün olmazsa metin yazmaya davet etmeye, böylece onların tanıklıklarını sergiye taşımaya karar verdim. 39 kişiden oluşan bu dokümantasyon serginin katmanlarından biri haline geldi; aynı zamanda da hem Yılmaz Bey'in profesyonel üretiminin dokümanına hem de arşivinin tasniflenmesine katkıda bulundu. Videolar iki odada izlenebiliyor veya video ve ses kayıtlarının değişimi ile diğer metinler dileyen olursa sergi mekanında yer alan kitapçıklarda okunabiliyor.



Studio-X İstanbul'daki Yılmaz Zenger sergisinde Zenger Koltuk, 1961 Fotoğraf: Pınar Gediközer

Bu katman ile Yılmaz Bey'in kendi anlatısından oluşan bir başka katmanın bir araya gelmesini önemsiyordum. Bunun için çeşitli yollar aradım, bulabildiğim en etkin yol, geçtiğimiz sene (Eylül 2017) Mimarlar Odası'nın düzenlediği "Cumartesi Buluşmaları" kapsamındaki sunumu oldu. Yılmaz Bey bu sunumunda kendi dünyasını çocukluğundan başlayarak anlatıyor, geniş kapsamlı bir anlatım bu. Bu sunumun video kaydı da yapılmış; videonun durağan bir yapısı vardı, sergiye olduğu gibi almak içime sinmedi; Yılmaz Bey'in sesi ile gösterdiklerini eşleyen bir yeni gösterim yaptık ve sergiye onu da taşıdık. Mekanın duvarlarında üç parçaya bölünmüş olarak bu gösterimi izleme imkanı var, toplamı yaklaşık iki saat sürüyor. Bu sunumları onun tasarımı olan mobilyalara oturarak izleyebiliyorsunuz, böylece tasarımlarını bire bir yaşama olanağı buluyorsunuz. Sergide yer alan mobilyalar onun atölyesinden geldi. Seçkinin belirlenmesinde, farklı dönemleri ve farklı işlevleri temsil etmesinin yanı sıra tasarımı geliştirme süreçlerini örneklemeye de dikkat ettim.

Sergide hangi tasarımlarını göreceğiz. Örneklen-direbilir misiniz?

Örneğin 1970'lerde tasarladığı bir sandalyenin güncellenmiş versiyonlarını sergide görmek mümkün. Mobilyalar mekana dağılıyor, sadece gösterimlerin olduğu yerlerde değil örneğin cepheye de bir seçki var. Bu seçkinin bir kısmı izlemek bir kısmı yine bizzat kullanarak deneyimlemek üzere yerleştirildi. Mobilyalar asma kata da çıkıyor. Hem ofis olarak kullanılan hem de X-Reads kütüphanesinin bulunduğu asma katta çoğunluğu Yılmaz Bey'in kütüphanesinden ödünç alınan yayınlardan bir seçki bulunuyor. Yılmaz Bey'in kaleme aldığı veya onun işlerinin yer aldığı yayınlardan bazılarını burada okumak mümkün. Kütüphanede yer alandan daha geniş bir seçkiyi de (sadece süreli yayınlara odaklanan ve 1961-2018 arasında tarihlenen) yine sergi alanındaki klasörlerde inceleyebilirsiniz. Sergide ayrıca Yılmaz Bey'in üç heykeline yer veriyoruz: "Kadın Kent", "Kırmızı Dudaklı Kadın" ("Kadının İşlevsel Parçaları" serisinden) ve "Kentin Kültürel Katmanları"ndan temsili parçalar. Sergi mekanının tam ortasında, iki kat yükselecek şekilde bir yerleştirme yer alıyor. Bu yerleştirmede Zenger'in bazı işlerinin kalıpları (ki arasında sergide gördüğümüz "Kırmızı Dudaklı Kadın"ın da kalıbı var) ile sonuç ürünlerin kendisi birbirine dolanarak iki kata yayılıyor. Bu yerleştirme, Yılmaz Bey ile 30 yılı aşkın bir süre ortaklık yapan ve sergi hazırlık sürecinin başından sonuna kadar desteğini esirgemeyen içmimar Güler Umur'a ait. Sergide Yılmaz Zenger-Güler Umur iş birliğine işaret eden bir özel köşe var. O köşe de yine Güler Umur tarafından tasarlandı. Burada onların ortak projelerinden bir seçki duvardaki projeksiyonda izlenebilir. SALT Galata'nın mekanlarına yayılan bir başka minik seçki de eşzamanlı olarak görülebilir.

Yılmaz Zenger üretimlerini dünya tasarım kültürü içerisinde nasıl konumlandırıyor? Çağdaşları olan Türkiye dışı tasarımcılarla karşılaştırma yapma imkanı var mı?

Bu sorunun yanıtını kendisinden dinlemek ne kadar iyi olurdu. Benim vereceğim yanıt, ister istemez yorum içerecek ama bunu kısıtlı tutmaya çalışacağım. Yılmaz Zenger, mobilya ve iç mekan işleriyle profesyonel olarak 1960'ların ortasına doğru yaklaşmaya başlamış. İstanbul Teknik Üniversitesi'nden mezuniyeti 1958. Okurken ve sonrasında da dünyayı takip etmeye çalıştığını, kütüphanelerden çıkmadığını, öte yandan o dönemde Türkiye'de erişilebilen yayınların kısıtlı olduğunu, yine ondan dinliyoruz. Yıllar sonra iMac için tasarladığı oturma ünitesi, Mood River (2002) kataloğunda Panton sandalye (1960) ile

“Zenger’in Yapı-Endüstri Merkezi’nin (YEM, 1968) kurucuları arasında olduğu, logosundan mekan tasarımlarına kadar kurumda aktif rol aldığı, uzun yıllar yönetim kurulunda bulunduğu biliniyor. Daha az bilinen ise YEM kurulmadan önce İstanbul Teknik Üniversitesi’nde, Ruhi Kafescioğlu ile birlikte böyle bir merkezi hayata geçirme çabaları ve Yapı Araştırma Kurumu’nda gerçekleştirdikleri çalışmalarıdır.”

yan yana yayımlandığında duyduğu mutluluğu da yine kendisi bizlere aktarıyor. Bu mutluluğun nedeni bu sandalyenin tasarım mantığına duyduğu saygı. Zenger kendi tasarımını örneğin Saarinen'in "Tulip" sandalyesi (1957) ile yan yana görseydi muhtemelen küplere binecekti. Çünkü o sandalyenin malzemenin tüm kapasitesini kullanmıyor olmasını eleştiriyor, hatta 1970'lerde tasarladığı Çan Ayak sandalye ile eleştirisini doğru bir örnekle somutlaştırıyordu. Sergide Çan Ayak sandalyenin 2000'lerde ve 2010'larda güncellenmiş versiyonlarını görmek mümkün. Söylediklerimi açmak için kendisinden bir alıntı yapacağım. Gökhan Karakuş ile 2009 yılında yaptığı bir kayıttı (henüz yayımlanmadı) Türkiye'de fiberglası kullanan muhtemelen ilk kişi olduğunu belirterek

tasarım anlayışını şöyle aktarıyor: “Dergilerden çok az şey görüyordum... Mimaride çok daha sonra meydana gelecek olan kübik baskısından kurtulma şansını, mobilya '60'larda yakalamıştı. Kompozitlerden, yani thermosetting uygulanabilen malzemelerden ötürü.

Bunu kullananlardan biri de Verner Panton oldu. Çan Ayak iskemleden (Saarinen'in Tulip Chair'i) nefret ettim. Çan ayak zaten bilinen bir nesneydi, kavram olarak yeni değildi ama çan ayakta Panton'daki gibi sürekliliğin olmaması beni dehşete düşürüyordu. Bir kabuk; üstte, bir tane de ortada alüminyumdan dökülmüş bir ayak ve alüminyumdan dökülmüş bir tabla ile birbirine bağlanan parçalar. Oysa ben bunun doğru bir çözüm olmadığını düşündüm ve oturdum bir Çan Ayak Sandalye tasarladım. O sandalye, mimarlıkta öğrendiğimiz gibi bir kabuk. Yük, insan yükü geliyor, bir süreklilik içinde yüzeyden ayağa iniyor ve zemine intikal ediyor. Doğru örnekler olduğu halde bu kötü örneğin çok popüler olması beni ayrıca şaşırtıyor.”

Endüstri ürünlerinin en başarılıları belki de anonimleşmiş, gündelik hayatın ayrılmaz parçası olmuş olan ürünler. Limon sıkacağı (Starck'ın limon sıkacağı değil de bugün her evde yerini alan iç kabuk formlu sıkacak), rende vb. ürünler tasarımının geri planda kaldığı, pek kimsenin bilmediği, anımsamadığı ürünler. Zenger'in de böyle bir ürünü var mı? Anonimleşmiş, gündelik hayatımıza girmiş bir ürünü, tasarımı... Yoksa neden yok, neden olamıyor?

Bu noktada Yılmaz Zenger ile aynı görüşü paylaştığınızı söyleyebilirim. Aktüel dergisininin 8 Şubat 2005 tarihli sayısında Zenger şöyle diyor: “Tasarım insanın temel gereksinimlerinden başlayarak her türlü ihtiyacını karşılamak için bir görev. Bir şov kurumu değil. Hatta en iyi tasarımlar, anonim olanlardır diyebilirim. Çünkü genel gereksinimleri karşılamak için vardırlar.” Zenger'in bir limon sıkacağı ya da rende kadar gündelik yaşamın içine geçmiş bir ürünü yok bildiğim kadarıyla. Öte yandan bu örneklemenin biraz da eski olduğunu, gündelik yaşamımızda çok daha geniş bir ürün skalası ile karşılaştığımı söyleyebilirim. Örneğin ATM'ler, yönlendirme işaretleri, bilgilendirme kiosk'ları ve diğerleri. Yılmaz Zenger'i sadece gündelik yaşamın içine geçmiş mobilyaları ile değil bu ürünleriyle birlikte değerlendirdiğimizde yaşamlarımızın içindeki yerini daha iyi görebiliriz. Öte yandan endüstriyel ürün tasarımının en tartışmalı tanımlarından biri de seri üretilimdir. Yaygın görüğe göre seri üretilmeyen nesne tam olarak endüstriyel ürün tasarımı tarifi içinde yer almaz. Bu bakış açısıyla Yılmaz Zenger, endüstriyel üretimin araçlarını kullanmakla birlikte bir butik atölye yürütmüş, bu da seri olarak üretilen tasarımlarla rekabette fiyat açısından Zenger'in ürünleri için olumsuzluk yaratmıştır. Zenger bunu, böyle bir talep alınmasıyla açıklamıyor çeşitli yazı ve söyleşilerinde.

Zenger'in çalışma yöntemi nasıl? Hangi araçları kullanıyor?

Yılmaz Zenger'in çok çeşitli alanlarda üretim yaptığını biliyorsunuz. O bir mimar, iç mekan ve mobilya tasarımcısı, üretici, eğitmen, fotoğrafçı, sinemacı, sanat yönetmeni, yazar... Öyle görünüyor ki bu alanlardaki üretimlerinin temelinde mimarlık formasyonu yatıyor, yani üretimlerini birleştiren ana unsurun mimarlık olduğunu söyleyebiliriz. Onun tasarımlarında ilk dikkati çeken biçimsel özellikleri olabilir. Ancak Zenger için bu birinci sırada yer almıyor. Birinci sıradaki içerik ve işlev; işleve doğru yanıt vermeyi önemseydiğini her fırsatta dile getirmiş.

İkinci sırada belirli bir işlevi hayata geçirebilmek için malzeme ve onunla birlikte teknoloji geliyor. Aktüel dergisininin aynı sayısından bir alıntı daha yapmak istiyorum. Yılmaz Zenger röportajı yapan Damla Kürklü'nün “Tasarımcıların genelde en büyük sıkıntısıdır malzeme eksikliği...” yorumuna şöyle yanıt veriyor: “Türkiye'deki malzemenin zenginleşmesi için tasarımcının talepte bulunması gerek. Bu da malzemedeki gelişmeleri takip etmekle olur. Mevcut malzemeler hakkındaki bilgiler de inanılmaz fukara. Ortalama bir tasarımcı ülkemizdeki olanakların yüzde 50'sini bile kullanmıyor, önce malzemeyi araştırmanın yöntemini bilmek gerekir. Biçim çok anlamlı değil aslında, önemli olan içerik. İçerikten başlayıp forma gidince, içerik zaten kendi malzemesini bulmak için sizi zorlar. Sadece biçimle işe başlayanlar malzemesizlikten yakınırlar. Bitmiş ürüne malzeme bulmak diye bir şey olmaz.”

Daha detaya girecek olursak...

Zenger atölyesindeki üretimleri için mobilya kataloğundaki ifadeye başvurabiliriz, şöyle deniyor: “... endüstriyel formların farklı ölçeklerde modellenmesi ve üretimi; model ve maketlerin üç boyutlu taranıp (...) bilgisayar ortamına aktarılması; stropordan MDF'ye farklı yoğunluklarda malzemelerle, 1/1'e kadar değişen ölçeklerde modeller ve mock-up'lar oluşturulması; üretim prototipleri, üretim kalıpları, ve taşınabilir her boyutta üç boyutlu reklam nesneleri gibi çeşitli uygulamaları hayata geçirmeyi 1960'larda günümüze kadar sürdürmüştür. Fabrika ortamındaki yaygın üretim türü, kalıba püskürtülerek doku ve biçim kazandırılabilen laminate edilmiş doğal taş kadar pek çok yüzey malzemesini, cam takviyeli polyester, karbon takviyeli epoksi gibi kompozitlerle destekleyerek üretilen, nitelikli dekoratif ve konstrüktif yapı malzemeleridir. Malzemeler genellikle aşağıda belirtilen nitelikleri taşır: Ağırlığına oranla çok yüksek dayanıklılığa sahip olmak. Dış etkilere ve kimyasallara karşı direnc. İlave yüzey işlemi gerektirmemesi. Depreme dayanıklılık yönünden emsalsiz üstünlükler. Çok hızlı bir şekilde özel bir modelin üretiminin gerçekleştirilebilmesi. Taşınabilir her boyutta üretilebilirlik. Ekonomi sağlayan tasarımı destekli monoblok çözümlere imkan vermesi. Çok ince ayrıntıları tekrarlayabilmesi, yüzeylerde yarattığı zengin doku çeşitlemesi.”

Peki Zenger, kimlerle, nasıl iş birlikleri yapmış?

Mimarlık dergisi olarak sadece Arkitekt'in olduğu bir dönemde, 1961 yılında, Bülent Özer ve diğerleriyle birlikte Mimarlık ve Sanat dergisini çıkardı. Bu yayının hem ekibinde yer alıyor hem de yazıları ve çektiği fotoğraflarla içeriği destekliyordu. Zenger'in Yapı-Endüstri Merkezi'nin (YEM, 1968) kurucuları arasında olduğu, logosundan mekan tasarımlarına kadar kurumda aktif rol aldığı, uzun yıllar yönetim kurulunda bulunduğu biliniyor. Daha az bilinen ise YEM kurulmadan önce İstanbul Teknik Üniversitesi'nde, Ruhi Kafescioğlu ile birlikte böyle bir merkezi hayata geçirme çabaları ve Yapı Araştırma Kurumu'nda gerçekleştirdikleri çalışmalarıdır. İçmimar Güler Umur ile iş birliklerinden söz etmişim. Ortak işlerinden birkaç üst başlık saymak iyi olabilir: Zeki Triko'nun Osmanbey'deki mağazasının tasarımı (1972) pek çok müşteriye veya yoldan geçenleri etkilediği gibi tasarımcılar için de çok çarpıcı ve umut veren bir örnek olmuş döneminde. 1974'te Nişantaşı'nda açtıkları mobilya, giysi ve aksesuar mağazası BEZDEN, hem mağazada yer alan nesnelerin tasarımı hem de orada düzenlenen sergi, defile vd. etkinliklerle sıra dışı bir mekan. GUYZENCO markasıyla tasarımlarını yurt dışına taşımışlar... Sözüünü etmek isteyeceğim bir başka iş birliği Gary Gleason ile yaşadıkları olacak. Tanışmaları, Gleason'ın UNICEF Türkiye'de kamu sağlığı uzmanı olarak çalıştığı 1986 yılına kadar uzanıyor. 1987'de aralarına Ümit Kartoğlu'nu da alarak kırsal bölgelerde yaşayan nüfus için yenilikçi bir Halk Sağlığı Eğitim Sistemi geliştiriyorlar. Daha sonraki yıllarda Zenger, Gleason ile bu sefer de Amerikan Beslenme Müzesi için bir araya geliyor; henüz hayata geçmemiş olan bu projenin gerekli finansın bulunması durumunda gerçekleşme ihtimali halen var... Zenger'i '90'larda Orhan Bursalı ile iş birliği içinde görürüz; bu kez konu Taşkışla'daki Deneme Bilim Merkezi. İç mekan tasarımını yine Güler Umur ile birlikte geliştirdiler ve Deneme Bilim Merkezi için Zenger çok sayıda gösteri birimi tasarladı ve üretti. Kurucu üyesi olduğu Deneme Bilim Merkezi Vakfı'nın müdürlüğünü de üstlenen Bursalı ile iş birlikleri sadece bu çalışmayla sınırlı değil. Daha öncesinde yayın yönetmenliğini yaptığı Cumhuriyet Bilim ve Teknoloji dergisinde, daha sonra kurucusu olduğu ve danışmanlığını yaptığı Herkese Bilim Teknoloji dergisinde, son zamanlara kadar Zenger'in yazılarına yer verdi. Zenger, özel efektlerde de uzmanlaşmıştı; bu kapsamda örneğin İmaj ile çalışmalar yaptı. Türk Hava Yolları pavyonuyla başlayarak İzmir Enternasyonal Fuarı'nda işler üretti, yine Güler Umur ile birlikte. Adımı bildiğimiz, bilmediğimiz çok sayıda tasarımcının ürünlerini geliştirmelerine destek verdi. Derin Design'in özellikle organik formlu ürünlerini imal etti. Aralarında Aydın Teker, Okay Temiz, Gülay Alpaya, Deniz Pireci gibi farklı alanlarda işler yapan sanatçılarla iş birliği yaptı; keza farklı küratörlerle çalıştı, kendisi küratörlük yaptı. Öğrencilerine atölyesinin kapılarını açtı, onlarla iş birlikleri yaptı... Kısacası, Yılmaz Zenger'in işbirlikleri saymakla bitmez. Fotoğraf, sinema, bilgisayar animasyonu, aktivizm ve daha kim bilir nelere işaret bile edemedim.



Studio-X İstanbul'daki Yılmaz Zenger sergisinde kompozit malzemeyle üretilmiş “Sevşenin Yontulmuş Ergonomisi” isimli oturma ünitesi, 2000’lerin başı Fotoğraf: Pınar Gediközer